

Gospodar in gospodinja

LETO 1938

3 FEBRUARJA

STEV. 5

Gniloba sadja

Izmed vseh poškodb, ki jim je izpostavljen naš sadni pridelek, je najbolj očitna in najbolj znana gniloba. Saj ga ni leta, da bi sadje bolj ali manj ne gnilo. Te škode so deležna vsa naša pečkasta in koščičasta sadna plemena in vse sorte. Nekatere sorte so posebno močno nagnjene k gnilobi, tako da včasih večina pridelka zgine že na drevju. Ponekod se ta nadloga pojavlja v tako velikem obsegu, da jo smatrajo za največje zlo v sadjarstvu.

Povedati moramo takoj izpočetka, da se pri nas nobena druga bolezen na sadnem drevju in na sadju tako ne zanemarija, kakor vprav gniloba. Redek je, ki bi vsaj približno vedel, kako se bolezen začne, kako se razvija in širi. Na sadju sicer vidimo ogromno škodo, a si dalje ne ubijamo glave, od kod ta pojav.

Poškodbe na drevju, ki jih prizadene ta bolezen še preden pride na sadje, so pa večinoma še popolnoma neznane. Prav zato se pa tudi nihče ne zmeni za gnilo sadje, da bi ga na kakršenkoli način uničil in storil neškodljivo. Kvečjemu ga vržemo na gnoj ali na kompost, s čemer pa nikakor ni odpravljena nevarnost okužbe. Lahko trdimo, da razvoj in širjenje gnilobe celo pospešujemo, namesto, da bi ga ovirali.

Kakor kodro na breskvah in škrlup na jablanah in hruškah, tako povzroča gnilobo pri vseh sadnih plemenih neka glivica, ki se prav tako razvija in širi kakor oni dve od kodre in škrlupa. Hruške in jablane imajo svojo gnilobno glivico, koščičasta plemena razen marelic zopet evojo, ki se prav malo razlikuje od prejšnje. Lastnega gnilobnega zajedaka imajo pa marelice. Škoda, ki jo prizadevajo, je pa pri vseh treh popolnoma enaka. Zajedajo in uničujejo cvetje, vejice in posebno plodove.

Najbolj očitno se kaže škoda na sadju. To pozna vsakdo že izmlada. Pred gnilobo ni varen noben sad, zlasti če je količjak načet ali ranjen. Manj znana, splošnosti pa skoraj neznana, je škoda na cvetju in vejicah. Ker se ta škoda težje in redkeje opazi, je ne poznamo in zato navadno puščamo vnemar. Pa tudi sicer se od merodajne strani

za obrambo pred tem zajedalcem ni dognalo skoraj nič. Izkazalo se je namreč, da mu je prav težko priti do živega. Vsake druge bolezni na sadnem drevju se lažje ubranimo nego gnilobe.

Preden podamo nekoliko nasvetov za obrambo pred tem hudim zajedalcem, naj objasnimo njegov razvoj in življenje. Trosi gnilobnih glivic prezimijo deloma v gnilih sadovih, ponajveč v tistih, ki ostanejo na drevju ali pod drevjem ali ki jih znašamo na kupe, bodisi na gnoj ali na kompost. Ko drevje cvete, sfrče trosi iz puščic in mešičkov (kakor je bilo opisano pri fuzikladiju). Veter jih raznaša po sadovnjakih in nekaj jih pade tudi na cvetje. Tu skale in podgobje preraste cvetje, mlado lističe in vejice, ki nosijo cvetne šopke. Šopki z lističjem se pobesijo, porjave in so videti kakor bi bili pomrznili. Na teh odmrlih delih drevesa se tvorijo poletni trosi, ki okužijo plodove po drevesu. To se godi skozi celo poletje tja do jeseni. Prenašanje trosov z vejice na vejico in z drevesa na drevo opravlja razen vetra in dežja tudi razne žuželke, zlasti ose in neka muha. Nadaljnje okuževanje se širi potem tudi od ploda do ploda. Popolnoma zdravi plodovi se dobro branijo pred okužbo. Toda najmanjša ranica ali še tako neznatna poškodba pa zadostuje, da se plod okuži, to se pravi, da na njem tros gnilobne glivice skali, ga preraste s podgobjem in ga popolnoma uniči, mnogokrat že na drevesu, še večkrat pa pozneje v shrambi. Ko je plod ves preraščen (po naše gnil), se prej ali slej začno na njega površju tvoriti blazinice podobni tvorbi, v katerih dozori zimski trosi, ki prezimijo bodisi na drevesu ali pa na tleh. Domnevajo, da se tudi na vejicah, ki so bile spomladi napadene od gnilobe (monilije), tvorijo zimski trosi, ki povzročajo na pomlad ponovno okužbo cvetja. Najnevarnejši so vsekakor gnili plodovi, ki ostanejo čez zimo na drevju (mumije), ali pa ki prezimijo na tleh pod drevesom.

Ze prej je bilo omenjeno, da je obramba pred gnilobo jako težavna in malo uspešna.

Še do danes niso znašli kakega zanesljivega škropila, kakršna imamo proti kodri, škrlupu in raznim drugim zajedalcem. Ostaja nam samo preprosta mehanična obramba, ki se nanaša deloma na drevo, deloma na plodove.

Najprej obračajmo vso pozornost na drevje, ko cvete. Ako opazimo šopke zvenelega in porjavelega cvetja in lističja, odrežimo take vejice čim dlje v zdrav les. Čim prej tako oškodovane vejice opazimo in čim prej jih odstranimo in sežgemo, tem bolj omejimo širjenje gnilobe s poletnimi trosi. Seveda je to zamudno in težavno delo zlasti na visokodebelnem drevju, kjer največkrat poškodbe ne vidimo in tudi do nje ne moremo. Na pritličnem drevju in na stenskih brajdah je pa delo prav lahko in je okužbo prav lahko preprečiti.

Drugo sredstvo v obrambo pred gnilobo je skrbno obiranje in uničevanje gnilega

sadja na drevju in pod drevjem. Popolnoma zanesljivo uničimo trose in obvarujemo drevje pred okužbo, ako vse gnilo sadje — tisto, ki ostane po drevju in pod drevjem ter tisto, ki nam zgine doma, zakopljemo v zemljo. V zemlji gnil sad prav kmalu razpade in z njim vred so uničeni tudi trosi. Za oba načina je jesen in pa rana pomlad, preden začne drevje brsteti, najugodnejša.

Zatirajmo tudi ose in sršene kot raznašalce bolezni. Tudi za to je rana pomlad najprimernejša. Z vsako oso, ki jo sedaj uničimo, smo zatrli celo gnezdo os.

V ehrambah se ubranimo ali vsaj v veliki meri omejimo gnilobe, ako ehrambo vsako poletje, preden jo začnemo rabiti, temeljito posnažimo, police z lugom pomijemo in na soncu presušimo, stene pobelimo in nazadnje ves prostor zažveplamo in ako shranjujemo samo čisto obrano sadje brez vsakršne poškodbe.

H.

Glavne napake naših travnikov

V prejšnji številki »Gospodarja in gošpodinje« smo v članku »Travništvo, odločujoči činitelj živinoreje« poudarjali važnost te panoge ter dejstvo, da naši kmetovalci premalo upoštevajo ta zemljišča, ki bi jim lahko donášala mnogo več koristi, kot jih dosedaj. Potrebno pa je, da pokažemo na glavne napake naših travnikov, ki jih vespovsod vidimo, ter opozorimo na načine, kako jih odstraniti.

Največ travnikov je zaraščenih z grmovjem in nekoristnim drevjem. Koliko rodovitne zemlje je s tem izgubljene, koliko manj košnje da tako zemljišče, koliko več dela zahteva in koliko slabša je krma na njem! Tako zaraščenega travnika ni mogoče v redu niti obdelovati, niti kositi, ker povsod nagaja grmovje. Koliko kos se pokvari, ko zadenejo ob trde šore; travniška brana pa sploh ne more tu ničesar opraviti, ker zadevlje na vseh straneh ob ovire. Da ne more biti dobra niti pičla krma, ki raste v senci, je razumljivo. Pravilno izkoriščanje takih travnikov je sploh nemogoče.

In vendar bi zadostovalo samo malo dobre volje in dela ob času, ko ni druge nujne zaposlitve, in v enem ali dveh letih bi travnik čisto drugače izgledal in dal tudi bogatejšo košnje. Največ časa za to je sedaj pozimi, ko poljsko delo miruje. Grmovje je treba posekati in po možnosti tudi izkopati korenine, da ne požene z nova. Če je pa iz-

kopavanje korenin zvezano s prenapornim delom, se grmovje poseka kolikor mogoče blizu zemlje. Spomladi bo seveda iz štorov nanovo pognalo šibje. To se pa poreže po vsaki košnji na gladko; to se ponovi še v jeseni; po par letih bo štorovje v zemlji zgnilo ter ne bo več odgnalo. Kdor ima mnogo tako zaraščenih travnikov, naj očisti vsako leto nekaj, to pa dobro; sčasoma bo imel lepe travnike. Kdor izkoplje grmovje s koreninjem vred, naj tam izravna zemljo, po potrebi jo nekoliko dovozi, pognoji s kompostom in zaseje s travno mešanico. Kmalu bo ves travnik enakomerno zaraščen.

Tudi nepotrebno drevje škoduje na travnikih, saj dela senco travi, ki slabo raste in ni tako tečna. Če ostane tu pa tam kako drevo za senco, to se še lahko dopusti; v ta namen pa zadostuje par dreves. Več jih ni treba. Morda bo kdo pripomnil, da mu da grmovje kolje za vinograd, fižol in druge potrebe. Tako kolje je pač predrago. Če mu je to potrebno, naj zasadi ob meji ali kako slabo zemljišče s takim drevjem, ki hitro raste in da dovolj kolja, ne da bi pri tem delalo škodo na travi.

Na kamnitem svetu opažamo travnike polne kamenja. Težko je tam delo, kjer štrle skale iz zemlje, vendar se tudi take dajo izrjavati ali razstreliti. Na mnogih kamnitih zemljiščih se pa da kamenje očistiti že z navadno motiko ali krampom. Kjer kamenje

»raste« iz zemlje, tam trava ne more poganjati. Ovirano je tudi vsako delo s koso, s travniško brano, z vozmi. Kdor želi videti, kaj se da iz kamnitega sveta napraviti, naj se potruži na goriški Kras. Tam bo ugledal lepe travnike, njive, vinograde in vrtove v sredi med samim kamnitim svetom. In tista rodovitna zemljišča je človek iztrgal kame-nju, nanosil zemljo in jo obdelal tako, da mu da kruh. Koliko lažje delo bi imeli naši kmetovalci, ki nimajo skoraj nikjer tako težkih razmer, kakor so na Krasu, da si svoja travišča očistijo kamenja ter jih napravijo rodovitna.

Travniki so neravni, polni kotanj in grabvin. Tudi to ovira vsa dela, na traviščih zmanjšuje pridelek. Ne sicer povsod, toda na večini travnikov se da izravnati grbavine ter izpolniti koanje. Tudi za to delo je najprikladnejši čas zima, če ni zemlja zmrznjena; sicer se pa tudi poleti dobi za to kaj časa in potem bo oskrbovanje travnikov mnogo lažje. Na neravnih tleh je brananje travnikov nemogoče, vožnja sena ravno tako; težavna je tudi košnja, grabljenje in sušenje. Pridelek ni nikdar tak, kot bi bil na ravnih tleh. Pri izravnavanju travniškega površja moramo pa postopati previdno, da ne spravimo zgornje rodovitne zemlje v globine, mrtve spodnje plasti pa na vrh. Zato moramo pri razkopavanju grbin zmetati živico na stran, mrtvico pa v globine, površino pokrijemo potem z živo zemljo, rodovitno prestjo. Ko smo travnik izravnali, ga zasejemo še s travno-deteljno mešanico, ki jo na rahlo pokrijemo s kompostno zemljo.

Pomlajevanje opešanih travnikov je marsikje potrebno, če so v tleh hranilne snovi in sprstenina tako izčrpane, da na njih ne raste več nobena dobra trava, ampak sam plevel. Če so tla tako stlačena, da ne more zrak v zemljo, in ni v njej nič ali malo sprstenine, potem tudi bakterij ni in ne življenja. Tako zemljo bi bilo najbolje zagnojiti s hlevskim gnojem (umetni gnoj nič ne zaleže), jo preorati, nekaj let obdelovati kot njivo, potem nanovo zasejati s travno-deteljno mešanico. Ker pa to ni povsod mogoče, si pomagamo s pomlajevanjem travnikov. V ta namen zemljišče temeljito prevlečemo s travniško brano po dolgem in počez, da mah in plevel izrujemo, rušo raztržemo in zemljo zrahljamo. Nato podsejemo s travno mešanico in jo pokrijemo z dobro vrtno zemljo ali še bolje s kompostom. Za tako pomlajevalno dosetev priporočajo večaki te-le trave: travniško bilnico in travniško latovko, pasjo

travo in francosko pahovko, mačji rep, pasji rep, lisičji rep in belkasto šopuljo; izmed detelj pa domačo ali črno deteljo, švedsko deteljo in belo detljo. Na 1 ha potrebujemo 15—20 kg te semenske mešanice. S takim pomlajevanjem se iznebimo travniškega plevela in obnovimo staro rodovitnost zemlje z dobrimi travami in deteljami.

Vlažni in močvirni ravniki se dajo tudi izboljšati z malimi ureditvi, čimer znatno zvišamo pridelke in izboljšamo krmo. Kaj pomaga kmetu visoka bohotna trava takih zemljišč, ki mu da le slabo konjsko seno, komaj polovico toliko vredno kot sladko. V Sloveniji imamo še na tisoče hektarov mokrih travnikov, ki bi jih kmetje lahko sami osušili in s tem pridobili letno na stotisoče centov sladke krme. Žal, da je tej izgubi dobre krme v veliki meri kriva malomarnost posestnikov samih, ki se za izboljšanje nič ne brigajo ali pa čakajo le na kako podporo od strani oblasti. In vendar zadostuje mnogokrat samo očiščenje ali poglobljenje že od prednikov potegnenih jarkov čez travnik in svet bi se osušil. Pri večini manjših travišč lahko vsak kmet sam ugotovi, kako mu je potegniti jarek, da bo voda hitreje odtekala. Ponekod so potrebne manjše drenaže, čijih napravo podpira banovina s tem, da brezplačno pošlje strokovnjaka, ki izmeri in zakoliči drenažo. predelavca, ki vodi izvedbo in plača polovično ceno drenažnih cevi. Kmečkemu posestniku je treba samo hoteti in se za to malo potruditi, pa ima osušenje travnika izvedeno. Žal, da je tu brezbriznost v našem kmečkem ljudstvu tako razširjena, da se le težko da izkoreniniti.

Še več takih izboljšav je lahko izvesti na travnikih, s katerimi se pridelek izboljša in poveča; potrebno je samo malo dobre volje in uspeh ne bi izostal. L.

Cene divjih kož

g Poročilo o dražbi krzna v Ljubljani. Na dražbi dosežene cene za krzno so bile sledeče: Lisice gorske 130 do 150 din; lisice poljske 110 din; lisice posebni komadi do 200 din; kune zlatice 850 do 890 din; kune belice 475 do 555 din; dihurji 70 do 90 din; vidre 230 din; zajci divji 7.20 din; zajci divji jeseneki 1.50 din; srne 10 do 13 din; gamsi 11 din; jeleni 1 kg 15 din; jazbeci 77 do 80 din; divje svinje 10 din; domači zajci 1.90 din; domače mačke 6 din. Gornje cene se razumejo za krzno najboljše vrste.

Naročajte »Domoljuba«!

V KRALJESTVU GOSPODINJE

Luč ki gori

Ta teden smo praznovali svečnico. Na svečnico nažigamo v cerkvi sveče in jih nato darujemo cerkvi, da pred oltarjem gore v božjo čast.

Sveča, ki gori, požira samo sebe. Vedno manj je je, dokler nekega dne ne dogori in ugasne.

Kakor sveča, ki gori, je tudi dobra krščanska mati. Iz sebe daje svojim otrokom življenje, sama sebe žrtvuje za njih vzgojo, dokler nekega dne ne dogori in ugasne in odide v Onostranstvo, kjer se ji prižge večna luč.

Sveča, ki gori, sveti. Tudi dobra, krščanska mati sveti svojim otrokom v življenje. Razsvetljuje jim temo in kaže jim pravo pot, da se ne zgube. Besede dostikrat le malo zaženejo, zgled, zlasti zgled matere, ki jo ljubi, pa je tista velika sila, ki sveti otroku, da ne more zaiti na napačna pota. Luč, ki sveti!

Otrok silno rad posnema. Ko je še čisto majhen, je ta dar v njem najbolj razvit. S posnemanjem se nauči hoditi, govoriti in živeti v družbi. Če tega daru ne bi bilo v njem, bi ostal tepec in mutec za vse življenje.

Toda tudi potem, ko odrasča, še vedno rad posnema odrasle. Kakor vidi, da se oblačijo odrasli, se hoče oblačiti tudi on. Kakor se obnašajo odrasli okoli njega, se obnaša tudi on. Če so odrasli okoli njega ljubeznivi in prijazni, bo prijazen in ljubezniv tudi on. Če se odrasli zadirajo nanj in ga zmerjajo, bo postal zadirčen in surov tudi on. Če odrasli v hiši preklinjajo, bo preklinjal tudi on. Sam ne ve, kaj pomenijo besede, ki jih govorijo. Slišal jih je in zdaj jih ponavlja. Dostikrat govorimo, da je otrok pokvarjen, pa ne pomislimo, da ima umazana usta le zato, ker so mu jih odrasli umazali. Sam niti ne ve, da je beseda, ki mu iz ust leti, umazanija. Zato ne bomo kaznovali otroka, ki umazano govori, ampak bomo skušali dognati, kje se je te umazanije nabral in bomo potem dotičnega kaznovali, ki je bil prvi umazan, ali pa otroka odstranili iz njegove družbe.

V igrah se gredo otroci najraje odrasle. Oponašajo jih, kakor ti delajo in žive. Gredo se gospodarja in posle, poroke in maše. Kakor vidijo, da delajo odrasli, tako delajo tudi sami.

Seveda bodo posnemali tudi lastnega očeta in mater. Ta dva še najprej, ker sta mu najbližja in mu največ pomenita. Če to po-

snemanje starše smeši in jih kaže v slabi luči, so starši temu sami krivi. Dobrih staršev, ki jih otroci spoštujejo, ne bodo nikoli smešili, tudi če jih oponašajo.

Luč, ki sveti in samo sebe požira! Seveda je treba veliko požrtvovalnosti in samoodpovedi, da daješ otroku lep zgled, da besede, ki mu jih govoriš, tudi sama živiš. Kako srečna se mora počutiti mati, ki se zaveda, da svojemu otroku ni bila nikoli v pohujšanje, ampak vedno le svetla luč. Če ve, da je tako, kakor je otroka učila, tudi sama živel. Kaj pomaga, če mati uči otroka, da mora moliti, sama pa ne moli, če ga uči, da hodi v cerkev, sama pa morda ne hodi. Če uči otroka, da je pred jedjo treba moliti, sama z družino pa ne moli. Včasih so po naših hišah vsak večer glasno molili rožni venec. To je bila prekrasna večerna pesem in kakšen lep zgled je bilo to za malega otroka, ko je gledal vso domačo družino na kolenih pred Stvarniškom. Zalibog se danes ta lepa navada v naših hišah opušča, kakor se opušča še nešteto lepih slovenskih navad, ki so vse tako lepo govorile mlademu otroku. In središče vseh teh običajev je bila navadno mati. Kakor posvečena duhovnica je živel sredi svoje družine in s svetim spoštovanjem so se ozirali otroci k njej in iskali pri njej navodil za življenje.

Luč, ki pod mernikom sveti, ni vredna, da gori. Zastonj so žrtve matere, ki jih doprinaša za vzgojo svojih otrok, zastonj vse lepe besede in lepi nauki, če jih ne potrjujem s svojim zgledom. Srečen pa otrok, ki mu je mati resnična luč! Do smrti njenega toplega plamena ne bo pozabil.

Kokošjereja na kmetih

Pri roki imam razne češke in nemške liste o perutninarstvu. Že v decembarskih številkah lanskega leta je vse polno oglasov, kjer ponujajo razni rejci plemenitih kokošjih pasem valilna jajca ali pa izvaljene enodnevne piščance za l. 1938 spomladi. Pri nas se veliki večini gospodarjev in gospodinj na deželi o čem takem niti ne sanja. Da bi že zdaj premišljevali, kako bo z njihovo perutnino v bodočnosti? Cemu neki? Kure bodo pač zrasle, kadar pride slučajno njihov čas — morebiti že aprila, lahko pa tudi v ju-

niju ali avgustu, če ne še pozneje — neko število jajec pod podom ali v svislih in jih potem izvalile ali pa tudi pred časom zapustile, da se vse skupaj pokvari in — stvar je opravljena. A kakšna škoda je to za naše žepce, tako v narodno-kakor tudi zasebno-gospodarskem oziru! Le pomislite, da smo utrgovali n. pr. l. 1931, ko so bili še lepi časi za kupčijo, za izvoženi les (iz vse Jugoslavije) 1157 milijonov din, za koruzo in pšenico skupaj 1022 milijonov, za jajca in živo perutnino 625 milijonov, za živo goved in prašiče pa samo 593 milijonov din. Koliko več bi še lahko dobili iz svojih kokošnjakov, če bi redili kokoši le nekoliko bolj razumno! Danes dobimo od kure pri nas na leto povprečno samo po 70 do 80 jajec; v sosednjih državah pa umni perutinarji po 150—180 jajec in čez! Torej več kot dvakrat toliko. Katere so pa naše glavne napake v kokošjereji? Na to moremo resno pomisliti zdaj, ko se bilža pomlad, kajti vigred je čas, v katerem lahko temeljito preosnujemo svoje kokošje gospodarstvo.

Ena največjih naših napak je pač ta, da se za kokošjerejo premalo zanimamo, meneč v svoji zmoti, ki smo jo podedovali od staršev, da se sploh ne izplača rediti teh živali. Velja pač tudi o puti, kakor o nesrečni deklici pesnikova beseda: »Oče so kleli, tepli ali podili me, mati so nad menoj jokali (jezili) se«. Zaradi te nebrižnosti za kokošjerejo pa tudi vlada med nami največje neznanje o pogojih za uspešnost te kmetijske stroke. Prvo, kar nam je krvavo treba, je torej, da se poučimo čim temeljiteje o kokošjereji zlasti sedaj, ko še ni mogoče delo zunaj na polju in travniku. Preštudirajmo kako dobro knjigo! Kot tako, za naše razmere pisano priporočam predvsem »Kmetijsko kokošarstvo«, ki ga je spisal banovinski inž. Wenko. Če obvladaš vsebino te knjige, ki ima 127 strani in stane 20 din, si že veliko pridobil. Potem si pa oglej kaka gospodarstva, kjer goje lepo, izbrano ali selekcionirano kuretno, zlasti kako od banovine priznано »rejsko središče«. Tam izveš še marsikaj, česar nisi našel v knjigi in vidiš stvari, ki ti bodo zelo prav prišle doma. Obišči, ko se ponudi prilika, kako perutninarsko razstavo — jeseni bo velika taka banovinska razstava v Ljubljani. Tam spoznaš tega ali onega rejca in stopiš z njim v pomenek in stalno zvezo. Ne zamudi morebitnih predavanj iz te stroke, vpiši se kot član svoje krajevne organizacije za rejo malih živali. Naroči se, ali pa več sosedov skupaj, na kak strokovni list (v Ljubljani iz-

hajata celo dva: »Rejec malih živali« in »Živalca«).

Mnogokrat je slišati tožbo: »Ne izplača se rediti perutnine, prenzike so cene tako za jajca kakor tudi za mesno perjad!« — Priznam, da je tožba opravičena. Pa kdo je v veliki meri kriv teh beraških cen? Mi sami, ker negojimo take perutnine, kakor jo zahteva zunanji trg; doma namreč ne moremo prodati vsega blaga. Danes imamo po slovenskih dvoriščih babilonsko mešanico raznih kur, niti ena ni enaka drugi. Če hočemo kdaj doseči lepše cene za kokoši, moramo spraviti na svoja dvorišča eno samo pasmo, za naše kraje najbolj primerno štajersko, ki ima belo ali rožnato nadahnjeno kožo, ne pa rumene, kakor je videti pri leghornkah in drugih tujih pasmah. Kakor bo cena za vagon jabolok ki so mešanica vseh vrst, le nizka za 1 kg. ne dosti večja od cene za moštna jabolka, tako je tudi pri živalih in živalskih produktih, ki jih postavimo na trg v večji količini, a ne v enotni kakovosti. Če pa nastopimo z enotnim, kakor pravimo »tipiziranim« ali »standariziranim« blagom na trgu, bomo kmalu dobili kupcev in bomo cene povedali mi. Zato je pri nas klic: Vpeljimo povsod v Sloveniji domačo štajersko, rdečo ali belo, — je tudi še grahasta — ki je plod naše zemlje, list naše gore, ki je vajena našega podnebja in je že precej vzgojena na visoko nesnost, pa tudi na lepo težo mesa!

oofr.

KUHINJA

Krompirjevi cmoki za juho. V slani vodi skuham štiri srednje debele, olupljene in na debele rezine zrezane krompirje. Ko je krompir kuhan, ga odcedim in prav dobro zmešam. Zmešanemu krompirju pridam žlico masti ali eurovega masla, en rumenjaki, iz beljaka sneg, malo drobno sesekljanega zelenega peteršilja, pest drobtin in žlico moke. Ko je vse prav dobro zmešano, devam z žlico mešanico na razbeljeno mast, da cmoki lepo zarumene na obeh straneh. Ponev tresem, da cmoki narastejo. Ocvrte cmoke devam v skledo in jih zalijem z vrelo čisto juho.

Jabolčna omaka. Tri debela jabolka skuham v toliko vode, da jih ta pokriva. Ko jabolka razpadejo, jih z vodo vred pretlačim skozi penovko. V kozici napravim prežganje iz žlice masti, žličice sladkorja in žlice moke. V zarumenelo prežganje stresem jabolka, dobro premešam, dodam dve žlici vina, košček

limoninega olupka, potrebno množino sladkorja in ščep cimeta. Omako pustim še deset minut vreti, nakar jo dam s krompirjevim pirejem ali s krompirjevimi cmoki na mizo.

Krompirjev piro s kisló smetano. Skuham kakih šest debelih, olupljenih in na debele rezine zrezanih krompirjev v slani vodi. Ko je krompir kuhan, ga odcedim, s vilicami prav dobro zmešam in mu primešam dve žlici kisle smetane. Krompir denem v skledo in površino potresem z razgretiimi ocvirki. Da je pire krompir zares okusen, ne sme nič stati; zato moram paziti, da ga zmešam ravno pred uporabo. Če stoji kuham krompir nekaj časa v vodi, v kateri se je skuhal, mu to nič ne škoduje.

Pustni krofi. V razgreto skledo stresem 60 dkg segrete moke. Na sredo napravim jamico. V lončku zmešam 6 žlic toplega mleka, polno žlico sladkorja in tri do štiri dekg kvasa. Kvas postavim na toplo, da vzide. V globokom lončku ošvrkljam 7 dkg evrovega masla, 6 dkg sladkorja, žlico kisle smetane in pet rumenjakov. Ko so vse te enoviti dobro ošvrkljane, jim prilijem četrto litra toplega mleka, dve žlici ruma, primerno soli in shajan kvas. Vse te dobrote zlijem v jamico v moki, temeljito premešam in prav dobro stepem. Testo stepam toliko časa, da se odloči od žlice in od sklede. Skledo dobro pokrijem in postavim na gorko, da testo vzide. Shajano testo stresem na desko ali na prtič. Oboje dobro potresem z moko. Testo prav na rahlo razvaljam ali ga kar z rokami enakomerno razvlečem. Testo naj bo za prst na debelo razvaljano ali razvlečeno. Z večjim obodcem zrežem hlebčke. Na vsak drug hlebček devam za lešnik debelo kakršnekoli mezge. Prazne hlebčke pokladam na napolnjene tako da pride vrhnja stran na naved. Ob robeh testo pritisnem, da se prime. Hlebčke polagam na segrete deske ali na rešeta, pokrita s segretim prtiči. Krobe pokladam tako, da ostane praznega prostora za dva prsta okrog hlebčkov. Ko hlebčki vzidejo, jih ocvrem na masti ali na maslu ali na polovici masla in polovici masti. Masti naj bo dva prsta na debelo. Krobe pokladam v mast tako, da je zgornja stran spodaj. V masti morajo biti na obilnem prostoru, da lahko narastejo. Krobe pokrivam le takrat, ko jih denem v masčobo. Ko so obrnjeni, jih ne pokrivam več. Ocvrte krobe pobiram iz masčobe z lopatico in devam na rešeto, pokrito s papirjem, da se odtečejo. Krobe potresem z vanilijemim sladkorjem in dam gorke na mizo.

DOMAČA LEKARNA

Za zatečene bezgavke. Kuhaj čaj iz vresjevega cveta in vršičev, osladi ga z medom, izpiraj s toplim grlo in vzemi vsako uro po žirek čaja. Tako tudi za vnetje neba in jezika. Pripraviš: 6 gramov vresja prevreš na četrto litru kroga, pokrij in pusti tako 3 min. Tak čaj priporočajo nemški zeliščarji kot zajtrk nurovznim in ga priporočajo za zvečer onim, ki ne morejo spati, posebno otrokom. Ako zastaja voda, če te mučijo kamni v ledvicah in mehurju, marsikomu je že pomagalo vresje. Spij čašo vresjega čaja zjutraj na tešče, več dni zaporedoma. Tako tudi za trganje, kašelj, zadelana pljuča, trganje. Za udico, bednico (išijas), živčne bolečine pomagajo gorki obkladki vresja, najboljše, da prevre na olju. Prej so verovali, da ubrani šopek vresja, ki ga nosiš pri sebi, urokov, in da se te ne loti volk.

Drobne gliste povzročajo neprijetno srbenje v danki. Tu je najboljša pomoč klistir mleka s česnom ali če séde glistavi na soparo mleka s česnom. Zgodi se tudi, da pride glista v želodec, kar povzroča hudo omotico. Domače zdravilo je česen. Ženska, ki ni mogla dvigniti glave zaradi omotice, je vrgla iz sebe glisto, ko je požila nekaj strokov česna. Seveda pomaga česen le v primeru, če je omotice res kriva glista ali vetrovi.

Vroča pijača škoduje. Pozimi se zalivamo radi z vročo pijačo, pa tudi druge čase srebujemo vročo juho, kavo ali čaj. Tako si pridobimo lahko raka v grlu ali v ustih. Da je toliko želodčnega raka, je največkrat kriva navada, da meče človek jed in pijačo vročo vase. Najbolj primerna toplota jedi in pijače je naša krvna toplota, to je 37–38 stopinj. Vse, kar zapeče v ustih, vrzi raje iz ust, kakor da opečeš grlo in želodec. Če si se opekeli, užij takoj nekaj žlic olja, smetane ali mleka. Ako čutiš rano, ne uživaj drugega kakor mleko in pojdi k zdravniku!

Zdaj te kuha vročina, zdaj te trese mraz. Peščico posušenih pomarančnih lupin in drobec baldrijanove korenine opari v četrto litrom vode in izpij toplo. — Vojaku, ki je moral zaradi mrzlice iz Pulja in mu niso pomagali zdravniški praški, je svetloval bistrški poštar: fant, deni jajce takoj, ko ga je znesla kura, v kozarec, zalij z vinskim kisom, zamaši dobro in zakoplji v prst. Čez mesec dni izkopli in izpij. Ko je vojak odkopal posodo, ni bilo več jajčje lupine, raztopila se je v kisu. Izpil je raztopino in mrzlice ni bilo več. Jajčja lupina, posušena in stlačena v prah, pomaga za mrzlico, ki prihaja od želodca.

Za zažlemana jetra, za bolečine v vranci, za nahod, pij čaj kilovca in devaj obkladke sveže zeli. Kilovec je podoben po cvetnem klasu papeževi sveči, po peresih pa je podoben petoprstniku.

GOSPODARSKE VESTI

ŽIVINA

g V Kranj so prignali na sejem 24. jan. t. l. 94 volov (prodali 57), 33 krav (19), 9 telet (9), 4 junice (4) in 4 bike (3), prašičev pa 40 repov (prodali 30). Najvišja cena, ki so jo dosegli voli, je bila din 3500 za glavo, najnižja din 1200; krave najvišja din 2000, najnižja din 900; teleta najvišja din 480, najnižja din 250; junice najvišja din 2250, najnižja din 600. Na vago je imela živina sledeče cene: voli I. vrste din 6.25, II. vrste din 5.75, III. vrste din 5; telice I. vrste din 6.25, II. vrste din 5.75, III. vrste din 5; krave I. vrste din 5.50, II. vrste din 5, III. vrste din 4.50; teleta I. vrste din 8, II. vrste din 6 do 7; prašiči, špeharji din 10, pršutarji din 8 za 1 kg žive teže. Mladi pujski v starosti od 7 do 8 tednov so šli po din 110 do 135 glava.

g Na živinskem sejmu v Mariboru dne 25. jan. t. l. je bilo 11 konj, 9 bikov, 170 volov, 468 krav in 21 telet, skupaj 679 glav, od katerih je bilo prodanih 252 komadov. Cene so se sukale takole: voli I. vrste din 4.75 do 5.50, II. vrste din 3.80 do 4.60, III. vrste din 3.25 do 4.25; krave I. vrste din 4 do 4.60, II. vrste din 3.25 do 4, III. vrste din 2.25 do 3.25, breje krave din 3 do 3.75; mlada živina din 4 do 5.25, teleta din 4.50 do 6.50 za 1 kg žive teže. Na prašičjem sejmu so bile cene: mladi prašiči od 5 do 6 tednov etari din 80 do 100 za komad, 7 do 9 tednov din 100—120. 3 do 4 mesece din 140 do 160, 5 do 7 mesecev din 230 do 330, 8 do 10 mes. din 400 do 410, 1 leto din 700 do 780. Na vago so šli po din 5.50 do 7 za 1 kg žive teže in din 8.50 do 11 za 1 kg mrtve teže. — Mesne cene v Mariboru: govedina I. vrste din 10 do 12, II. vrste din 8 do 10, teletina I. vrste din 10 do 12, II. vrste din 8 do 10, evinjsko meso sveže din 10 do 14 za 1 kg.

g Na sejanji dan 21. januarja t. l. v Gradcu (Bela Krajina) so prodajali vole po din 4 do 5.50, krave pa po din 3 do 4 za 1 kg žive teže.

CENE

g Ljubljanski trg. Konec januarja 1938 so bile na ljubljanskem trgu sledeče cene: Meso in mesni izdelki: govedina I. vrste din 12 do 14, II. vrste din 10 do 12, III. vrste din 8 do 10; goveji jezik din 12 do 14, vampi din 8 do 10, pljuča din 6, jetra

din 10 do 12, ledvice din 14 do 16, možgani din 18 do 20, loj din 6 za 1 kg Teletina I. vrste din 14 do 16, II. vrste din 12 do 14, telečja jetra din 18 do 20, pljuča din 10 do 12, možgani din 20 do 32, ledvice din 14 do 16 za 1 kg. Svinjina I. vrste din 16 do 18, II. vrste din 14 do 16, evinjska pljuča din 8 do 10, jetra din 12 do 14, ledvice din 16 do 18, glava din 6, parklji din 5 za 1 kg. Stanina, domača din 14 do 15, hrvaška din 15 do 16, domače salo din 16, hrvaško din 17, mast din 18, sveža šunka din 18 do 20 za 1 kg. Prekajeno meso I. vrste din 16 do 20, II. vrste din 16 do 18 za 1 kg. Koštrunovo meso din 8 do 10, jagnjetina din 12 do 14 za 1 kg. Klobase: krakovske din 20 do 22, debrecinske din 20 do 22, hrenovke din 18 do 20, tlačenske din 12 do 14, sveže kranjske din 20, polprekajene kranjske din 22, suhe kranjske din 30 za 1 kg, prekajena slanina din 20 za 1 kg. Perutnina: piščanec komad din 10 do 14, zaklan 1 kg din 24 do 26; kokoš kom. din 20 do 24, zaklana 1 kg din 20 do 24, petelin istotako, raca kom. din 22 do 26, zaklana 1 kg din 22 do 24; gos kom. din 50 do 55, zaklana 1 kg din 16 do 20; golob kom. din 4 do 5, domač zajec kom. din 8 do 12; kapun din 30 za 1 kg. Mleko in mlečni izdelki na drobno: mleko din 2.25 do 2.50 1 liter, surovo maslo din 28 do 36 1 kg, čajno maslo din 32 do 38, kuhano maslo din 28 do 30, bohinski sir din 26, polementalec din 26, trapist din 18 do 26 za 1 kg. Jajca din 1 do 1.25 za kom. Kurivo: premog tona din 380 do 405, trda drva 1 m³ din 95 do 115, žagana din 120, mehka drva din 70, oglje din 1.75 do 2 za 1 kg. Krma: sladko seno 100 kg din 45 do 60, posladko din 40 do 50, kisel din 40, slama din 35. Zito: pšenica din 2.30 za 1 kg, rž din 1.95, ječmen din 1.75 do 1.95, oves din 1.65 do 1.80, proso din 1.85 do 2.30, koruza din 1.45 do 1.50, ajda din 1.90 do 2, fižol ribničan din 2.20, prepeličar din 2.60, leča din 5.50 do 9 za 1 kg. Mlevski izdelki: moka št. 0 1 kg din 3.25 do 3.60, št. 2 din 3.10 do 3.40, št. 5 din 2.65 do 3.15, št. 6 din 2.65 do 2.95. Kaša, din 2.80 do 3, ješprenj din 3.50, ješprenček din 3.60 do 8, otrobi din 1.20 do 1.50, koruzna moka din 1.70 do 2, koruzni zdrob din 2.10 do 2.15, pšenični zdrob din 3.50 do 4, ajdova moka I. vrste din 4.20 do 4.40, II. vrste din 3.90, ržena moka din 3.10 za 1 kg.

PRAVNI NASVETI

Zastaranje terjatve. M. Z. Pred dvema leti ste prodali za nekaj tisoč dinarjev zelenjave, ki je pa kupec še ni plačal. Zavezal se je na policiji, da vam račun poravnava, toda tega še ni storil. Vprašate, če in kdaj taka terjatev zastara. — Terjatve za dobavo blaga zastarajo v 3 letih. To zastaranje pa prekine priznanje dolga. Od tistega dne, ko je kupec na policiji priznal vaš dolg, bo tekom treh let vaša terjatev zastarana, če ne bi v tem času kupec dolg ponovno priznal ali pa če ga vi v tem času ne iztožite. V sodbi ali sodni poravnavi ugotovljena terjatev za zastara šele v tridesetih letih.

Upnik noče priznati dolžniku-kmetu zaščite. A. — V vašem kraju je več dolžnikov kmetov, ki imajo stare dolgove iz raznih pravn. Čeprav so dolgovi nastali pred 20. aprilom 1932, zahteva upnik popolno plačilo teh dolgov in noče slišati o zaščiti. Vprašate, kako se morajo dolžniki ravnati, da bo upnik upošteval predpise zaščite in znižal dolgove za polovico. — Kmetški dolgovi, ki skupaj niso večji ali ki po opravljeni znižbi niso večji od 500 din, se morajo plačati v dveh enakih letnih obrokih. Pri teh dolgovih sta oba obroka že zapadla v plačilo. Glede ostalih dolgov pa je upnik dolžan upoštevati zaščito in dolgove znižati za polovico, seveda mu mora dolžnik predložiti potrdilo o tem, da je kmet po uredbi o likvidaciji kmetških dolgov. Upnik mora za vsakega dolžnika sestaviti obračun po posebnem obrazcu, ki ga predpisuje pravilnik o zamenj dolžniških listin z novimi obveznicami, in obveznico za znižani znesek dolga. Obveznico in obračun pošlje upnik v dveh izvodih občinski upravi, ki je pristojna za dolžnika. Občinska uprava mora te listine vročiti v 15 dneh dolžniku in to po en izvod obveznice in obračuna in ga pozvati, naj podpiše obveznico obenem s poroki ali pa v 15 dneh poda svoje prigovore pri občinski upravi. Dokler upnik dolžniku ne pošlje obračuna in obveznice, dolžnik ni dolžan plačati zapadlih obrokov. Po opravljeni zamenj navedenih listin pa mora dolžnik plačati vse zaostale obroke po uredbi o likvidaciji kmetških dolgov. Če bi upnik v novi obveznici ne znižal dolga, vložite pri občini prigovore. Občina bo o prigovorih obvestila upnika. Upnik sme nato zahtevati, da se pri občini opravi narok o prigovorih. Če se niti po opravljenem naroku ne doseže sporazum med upnikom in dolžnikom, napoti občinsko oblastvo stranke na redno sodišče.

Prej obrtnik, sedaj kmet. J. N. — Svoječasno ste dobili v hranilnici posojilo, s katerim ste zgradili hišo. Tedaj ste bili obrtnik. Sedaj pa niste več obrtnik, ampak ste kmet. Vprašate, če bi mogli doseči zaščito.

— Uredba o likvidaciji se nanaša le na dolgove kmetov in sicer res tistih kmetov, ki so bili v času zadolžitve in na dan, ko je stopila uredba v veljavo, kmetje in ki izpolnjujejo pogoje te uredbe. Ker ste bili na dan zadolžitve obrtnik in ne kmet, ne uživajte zaščite. Pač pa se smatrajo za kmete v smislu te uredbe, če izvirajo njih obdavčeni dohodki pretežno iz kmetijstva, njih za obdelavo sposobna zemlja pa ne presega določene površine, tudi osebe, ki se bavijo poleg kmetijstva tudi s posli vaškega obrtnika ali vaškega trgovca.

Plačevanje vlog z obveznicami. G. R. — Vprašate, ali mora vsak vlagatelj zahtevati od posojilnice, da mu da 3% obveznice mesto izplačila vloge. — Po pravilniku o plačevanju dolgov vlagateljem z obveznicami smejo vlagatelji in ostali upniki zavodov in zadrug, ki uživajo zaščito po uredbah o zaščiti denarnih zavodov, zahtevati, naj jim zavod ali zadruga v izplačilo njih terjatev da 3% obveznice, izdane po predpisih uredbe o likvidaciji kmetških dolgov. To zahtevo je treba sporočiti denarnemu zavodu do 28. februarja t. l. Zavodi in zadruga morajo svoje obveznice, ki jih imajo ali jih pozneje dobe od Privilegirane agrarne banke, dati v odplačilo dolga svojim upnikom, ki se jim prijavijo v prednjem roku. Upniki so dolžni sprejeti obveznice z njih popolnim imenskim zneskom. Kolikor bi skupni znesek obveznic, tako tistih, ki jih zavod ali zadruga ima, kakor tudi tistih, ki jih pozneje od Privilegirane agr. banke prejme, ne zadostoval, da bi se izplačali vsi prijavljeni vlagatelji in ostali upniki, razdeli zavod ali zadruga obveznice med vlagatelje in upnike sorazmerno z njih prijavljenimi terjatvami. Če upnik ne mara obveznic, ga zavod ne more siliti, da jih sprejme.

Poškodba pri vojaki. S. H. — Vaš sošed je služil svoj kadroviski rok. Te dni se je pa vrnil bolan domov ter ni zmožen več za vojaško službo. Zdravi se na lastne stroške. Vprašate, ali ima pravico kakšno povračilo s strani vojaške oblasti. — Zakon o ustroju vojske in mornarice določa v čl. 336, da dobiva kaplar, mornar in redov, ki se brez svoje krivde v službi na odsluženju vojaškega roka ali med vežbo tako poškoduje, ali se po povodu službenega posla tako poškoduje, da postane zbog zadobljenih ran, poškodb ali pokvar popolnoma nesposoben za kakršnokoli pridobitno delo vobče, podporo v denarju. Nesposobnost se ugotovi s posebnim zdravniškim pregledom. O podelitvi te podpore odloča minister za vojsko in mornarico.

Stare knjige. D. F. P. — Če imate doma nad 100 let stare slovenske knjige, jih lahko ponudite v nakup knjigarnam, ki se pešajo tudi s prodajo starih knjig. Vprašajte v vašem bližnjem samostanu, morda jih bodo kupili za lastno knjižnico.